

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Майя Ніколаєва

2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА
МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Рівень вищої освіти: *Перший (бакалаврський)*

Спеціальність – 052 Політологія

Освітньо-професійна програма: ОПП «Політологія»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 052 – Політологія

Робоча програма навчальної дисципліни «ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ». – Одеса: ОНУ, 2022. – 24 с.

Розробники: УЗУН Юлія – д. політ. н., доцент, проф. кафедри політології.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології ФМВПС
Протокол № 1 від “29” 08 2022 р.
Завідувач кафедри [підпис] (д. ф. н., проф. Василь ПОПКОВ)

Погоджено із гарантом
ОПП/ОНП [підпис] (д. п. н., проф. Марія МІЛОВА)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК)
факультету МВПС Протокол № 1 від “30” 08 2022 р.
Голова НМК [підпис] (к. п. н., доц. Олег ХОРОШИЛОВ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри політології
Протокол № 1 від “28” 08 2023 р.
Завідувач кафедри [підпис] (В. Попков)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № _____ від “_____” _____ 202__ р.
Завідувач кафедри _____ (_____)

ЗМІСТ

1.	Опис навчальної дисципліни	4
2.	Мета та завдання навчальної дисципліни	5
3.	Зміст навчальної дисципліни	7
4.	Структура навчальної дисципліни (денна / заочна)	9-10
5.	Теми практичних занять	11
6-7	Теми лабораторних занять	-
8.	Самостійна робота	12
9.	Методи навчання	15
10.	Форми контролю та методи оцінювання Критерії оцінювання результатів навчання	16
11.	Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти	17
13	Методичне забезпечення	17
13.	Питання для підготовки до підсумкового контролю	18-19
14.	Рекомендована література до вивчення курсу	19

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
<p>Загальна кількість: кредитів – 4</p> <p>годин – 120</p> <p>змістових модулів – 2</p> <p>ІНДЗ – дослідження та презентація спеціальної теми.</p>	<p>Галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки</p> <p>Спеціальність 052– політологія</p> <p>Рівень вищої освіти: <i>Перший (бакалаврський)</i></p>	<u>Обов’язкові освітні компоненти.</u>	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		3-й	4-й
		<i>Семестр</i>	
		5-й	7-й
		<i>Лекції</i>	
		20 – год.	14 – год.
		<i>Практичні заняття</i>	
		20 – год.	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		80 – год.	106 – год.
		у т.ч. ІНДЗ*: - 40 год.	
Форма підсумкового контролю: іспит			

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна включена до переліку обов'язкових освітніх компонентів (ОК) освітньо-професійної програми (ОПП) для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 – «Політологія». (КОД дисципліни в ОПП «Політологія» - ОК37.

Цикл фахової та практичної підготовки. Обов'язкові освітні компоненти.

Метою навчальної дисципліни є опанування здобувачами вищої освіти історичних, науково-теоретичних та методологічних засад встановлення ефективних взаємовідносин між системами державного управління та місцевого самоврядування, розвитку цих взаємовідносин в умовах реформ децентралізації, а також опанування технологіями аналізу форм забезпечення громадської демократичної участі та контролю.

Основними завданнями вивчення дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти здатності 1) визначати особливості еволюції форм взаємодії систем державного управління та місцевого самоврядування та розвитку предмету дисципліни «Державне управління та місцеве самоврядування»; 2) визначати, з огляду на особливості історичного досвіду та теоретико-методологічні традиції, підгрунтя моделей місцевого самоврядування, типу адміністративно - територіального устрою країн; 3) характеризувати політико-правові засади системи взаємодії державного управління та місцевого самоврядування в Україні в умовах реформи децентралізації на впровадження інструментів «4D»; 4) визначати статус, порядок організації діяльності органів державної влади в Україні; 5) визначати статус, порядок організації діяльності органів державного управління та порядок організації державної служби в Україні; 6) пояснювати статус, порядок організації та діяльності органів та посадових осіб системи місцевого самоврядування; 7) застосовувати науково-категоріальний апарат, сформований в політичній науці та суміжних дисциплінах при поясненні політичних, адміністративних, економічних та бюджетних механізмів встановлення різних типів відносин систем державного управління та місцевого самоврядування; 8) пояснювати особливості етапів, засад та механізмів системного реформування в Україні; 9) характеризувати особливості конституційного, адміністративного та муніципального реформування в контексті реалізації «Стратегії стійкого просторового розвитку»; 10) характеризувати впровадження міжнародних та європейських стандартів демократизації та підвищення ефективності взаємодії системи взаємодії державного управління та місцевого самоврядування; 11) застосовувати процедури демократичної участі та контролю в процесі управління державними справами; 12) розробляти комплексний стратегічний план регіонального (локального) розвитку, який враховує особливості Одеського та інших південних регіонів України.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є розвиток ефективного урядування в багаторівневих територіально-політичних системах, взаємодія систем державного, регіонального та муніципального управління.

Міждисциплінарні зв'язки: конституційне право, муніципальне право, адміністративне право, державне управління, взаємодія з органами державної влади, виборчі системи.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:
1) Державне управління: політико-правові засади в Україні, система, цілі; 2) Місцеве самоврядування: політико-правові засади, система, цілі, механізми взаємодії з органами державної влади та управління.

Вивчення дисципліни спрямоване на формування наступних компетентностей:
Інтегрально компетентності (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки.

Загальних компетентностей (ЗК): **ЗК01.** Знання предметної області та розуміння професійної діяльності; **ЗК04.** Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності); **ЗК06.**

Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальних (фахових) компетентностей (СК): **СК01.** Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки; **СК05.** Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування; **СК06.** Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

Програмні результати навчання (ПРН): **РН01.** Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності; **РН06.** Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності; **РН08.** Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки; **РН12.** Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування; **РН13.** Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен знати: основи розвитку предмету дисципліни; теорії адміністративного та муніципального права, що забезпечують підґрунтя моделей самоврядування; розвиток форм взаємодії систем державного управління та місцевого самоврядування в Україні у порівнянні із іншими країнами; політико-правові засади взаємодії державного управління та місцевого самоврядування в умовах децентралізації; принципи взаємодії трьох гілок влади та процедури реалізації системи «стримувань та противаг»; статус, порядок організації діяльності органів державної влади в Україні; засади роботи народних депутатів; систему та статус державних органів та посадових осіб, що забезпечують діяльність ВРУ; статус посадових осіб, організацію діяльності органів парламентського контролю; організацію системи ЦОВВ та їх регіональних та місцевих представництв; порядок кадрового добору та організації державної служби в Україні; класифікацію територіальних громад в Україні, статус, порядок організації та діяльності органів та посадових осіб системи місцевого самоврядування; статус службовців органів місцевого самоврядування; особливості статусу, утворення, організації діяльності органів та посадових осіб системи самоврядування в суб'єктах адміністративно-територіального устрою України, що мають спеціальний статус; матеріально-фінансові основи місцевого самоврядування; міжнародні та європейські стандарти демократизації та ефективної взаємодії державного управління та місцевого самоврядування; процедури демократичної участі громадян. **Вміти:** застосовувати методи наукових досліджень при аналізі характеру системної взаємодії державного управління та місцевого самоврядування; робити оцінку адекватності політико-правової основи щодо фактичних відносин в політичній системі та її реалізації на практиці; встановлювати теоретичні засади моделі взаємовідносин в системі: «державне управління – місцеве самоврядування» з огляду на існування різних теорій місцевого самоврядування; аналізувати ефективність демократичних процедур та якість адміністративного, муніципального та системного -конституційного реформування в Україні.

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ, СИСТЕМА, ЦІЛІ

ТЕМА 1. Предмет, система та джерела навчальної дисципліни. Адміністративне, муніципальне та конституційне реформування в Україні: системні цілі, етапи, результати. Науково-теоретичні засади навчальної дисципліни: предмет, система, джерела.

Категоріально-понятійний апарат навчальної дисципліни. Поняття «державного управління» та «місцевого самоврядування»; «багаторівневого управління» та «поліцентричного врядування». Стратегічні завдання системного реформування. Комплекс 4D та 4P реформування: європейський стандарт децентралізації. Зв'язок конституційного, адміністративного та муніципального реформування. Історичні етапи реформування. Особливості сучасного етапу реформування в контексті реалізації «Стратегії стійкого розвитку». Цілі реформ 2014-2025 рр.

ТЕМА 2. Системи організації державної влади та державного управління. Система та статус державних органів та посадових осіб, що забезпечують діяльність ВРУ. Співвідношення понять «публічна влада», «державна влада», «місцева влада», «влада народу», «виконавча влада», «законодавча влада», «судова влада». Поняття «орган влади» та «орган державного управління». Поняття «гілка влади» та система «стримувань та противаг». Структурна організація системи державної влади в Україні. Організаційні засади роботи Верховної Ради України (ВРУ) та народних депутатів. Система та статус державних органів та посадових осіб, що забезпечують діяльність ВРУ. Апарат та керівництво ВРУ. Секретаріати керівництва ВРУ. Патронатні служби в системі забезпечення діяльності ВРУ. Статус посадових осіб, організація діяльності органів парламентського контролю.

ТЕМА 3. Поняття виконавчої влади та система органів державного управління. Державна служба в системі державного управління. «Державне управління» та «виконавча влада»: співвідношення понять. Зв'язок статусу органів виконавчої влади з формою правління, формою територіального устрою, режимом, виборчою системою, станом політичної системи. Кабінет Міністрів: розвиток в Україні. Політична служба. Центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ): типи, особливості статусу та правової регламентації діяльності. Місцеві державні адміністрації. Адміністративна служба. Порядок взаємодії ЦОВВ та їх регіональних представництв з органами місцевого самоврядування. Форми, методи, функції державного управління. Державна служба в Україні: поняття, розвиток законодавства, етапи реформування. Правовий статус, кар'єра, відповідальність державних службовців. Патронатна служба.

ТЕМА 4. Повноваження президента України в системі державного управління. Державна служба в організації діяльності Президента. Конституційно-правовий статус та повноваження Президента України в системі «виконавчої влади» та управління державною службою. Організація діяльності Президента як Голови держави. Офіс та система Представництв Президента України. *Управління національною безпекою.* Історія, правовий статус, повноваження, склад Ради національної безпеки та оборони України (РНБіО). Секретар та апарат РНБіО. Історія, правовий статус, завдання, склад СБУ. *Управління обороною.* Структура та склад ЗСУ. Військова служба. Повноваження Президента як Верховного Головнокомандувача. Співвідношення рангів держслужбовців і військових звань. Держуправління в умовах особливих адміністративно-правових режимів.

ТЕМА 5. Спеціалізована державна служба. Поняття «спеціалізована державна служба» та типи спеціалізованої державної служби. Державна служба в ЦОВВ зі спеціальним статусом, в системах судоустрою та прокуратури, в системі дипломатичної діяльності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ, СИСТЕМА, ВЗАЄМОДІЯ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ

ТЕМА 6. Місцеве самоврядування: історичний розвиток, теоретичне обґрунтування, моделі. Історичне та наукове-теоретичне втілення самоврядницької ідеї. Історія теорії муніципального права. Розвиток теорії суверенітету, зв'язок з встановленням типу адміністративно-територіального устрою, розвитком теорії «децентралізації». Етапи розвитку місцевого самоврядування в державах Європи. Моделі самоврядування. Розвиток місцевого самоврядування в Україні. Теоретичні здобутки української школи муніципального права.

ТЕМА 7. Державно-територіальний устрій України. Територіальні громади як первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Історія адміністративно-територіального устрою України. Державна регіональна політика за Законом «Про засади державної регіональної політики». Територіальна громада: ознаки, види, статус, порядок об'єднання та форми співробітництва. Реформи децентралізації та укрупнення громад. Системи самоврядування в суб'єктах зі спеціальним статусом. Нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування.

ТЕМА 8. Порядок формування, правовий статус та компетенція органів місцевого самоврядування в Україні. Поняття, порядок формування, правовий статус, функції та компетенція представницьких органів місцевого самоврядування. Система місцевих рад. Правовий статус, форми роботи та повноваження депутатів місцевих рад. Виконавчі органи в системі місцевого самоврядування. Структурні особливості виконавчих комітетів. Служба в системі місцевого самоврядування. Повноваження органів самоврядування. Порядок виконання делегованих повноважень. Державний контроль. Демократичний контроль. Відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування.

ТЕМА 9. Матеріально-фінансові основи місцевого самоврядування. Матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування. Право комунальної власності територіальних громад. Виключна компетенція рад базових громад щодо забезпечення захисту майнових інтересів громад. Поняття «місцеві податки» та «місцеві збори». Бюджетний процес в Україні. Бюджетна система України. Поняття «місцевого бюджету» в системі бюджетної системи України. Механізми бюджетного вирівнювання. Участь громадськості у контролі за формуванням та виконанням місцевого бюджету.

ТЕМА 10. Органи самоорганізації населення та процедури локальної демократії. Муніципальні асоціації та міжнародні муніципальні союзи. Правовий статус, основа діяльності, стан розвитку органів самоорганізації населення. Особливості організації об'єднань та асоціацій співвласників багатоквартирних будинків. Муніципальні союзи в Україні. Конституційно-правовий статус муніципальних асоціацій органів місцевого самоврядування. Інститути локальної демократії. Міжнародна правосуб'єктність органів місцевого самоврядування. Міжнародні стандарти муніципалізму. Документи Ради Європи та ЄС щодо розвитку транскордонного співробітництва між громадами та органами влади.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістовних модулів і тем		Кількість годин (денне відділення)				
Те ма	Назва	Усьо го годи н	Лекці ї (годи н)	Прак тичні	Індив -на работ а	Самос тійна работа
Модуль 1						
Змістовний модуль 1						
T.1	Предмет, система, джерела дисципліни. Адміністративне, муніципальне та конституційне реформування в Україні	12	2	2	4	4
T.2	Системи організації державної влади та державного управління. Система та статус державних органів та посадових осіб, що забезпечують діяльність ВРУ	12	2	2	4	4
T.3	Поняття виконавчої влади та система органів державного управління. Державна служба.	12	2	2	4	4

T.4	Повноваження Президента України в системі державного управління. Державна служба в організації діяльності Президента.	12	2	2	4	4
T.5	Спеціалізована державна служба	12	2	2	4	4
	Разом за змістовним модулем 1	60	10	10	20	20
Змістовний модуль 2						
T.6	Міське самоврядування: розвиток, теоретичне обґрунтування, моделі	12	2	2	4	4
T.7	Державно-територіальний устрій України. Територіальні громади як первинний суб'єкт місцевого самоврядування	12	2	2	4	4
T.8	Порядок формування, правовий статус та компетенція органів місцевого самоврядування	12	2	2	4	4
T.9	Матеріально-фінансові основи місцевого самоврядування	12	2	2	4	4
T.10	Органи самоорганізації населення. Муніципальні асоціації та міжнародні муніципальні союзи.	12	2	2	4	4
	Разом за змістовним модулем 2	60	10	10	20	20
Усього годин		120	20	20	40	40
					80	

4.1. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістовних модулів і тем		Кількість годин (заочне відділення)				
		Усього годин	Лекц.	Практ.	Інд. а робота	Сам. робота
Модуль 1						
Змістовний модуль 1						
T.1-2	Предмет, система та джерела навчальної дисципліни. Адміністративне, муніципальне та конституційне реформування в Україні	20	2	-	9	9
	Системи організації державної влади та державного управління. Система та статус державних органів та посадових осіб, що забезпечують діяльність ВРУ					
T.3	Поняття виконавчої влади та система органів державного управління. Державна служба в системі державного управління.	20	2	-	9	9
T.4-5	Повноваження президента України в системі державного управління. Державна служба в організації діяльності президента.	20	2	-	9	9
	Спеціалізована державна служба					
	Разом за змістовним модулем 1	60	6	-	27	27
Змістовний модуль 2						
T.6-7	Міське самоврядування: розвиток, теоретичне обґрунтування, моделі					

	Державно-територіальний устрій України. Територіальні громади як первинний суб'єкт місцевого самоврядування	20	4	-	7	9
T.8	Порядок формування, правовий статус та компетенція органів місцевого самоврядування в Україні	20	2	-	9	9
T.9 -10	Матеріально-фінансові основи місцевого самоврядування	20	2	-	9	9
	Органи самоорганізації населення та процедури локальної демократії. Муніципальні асоціації та міжнародні муніципальні союзи.					
	Разом за змістовним модулем 2	60	8	-	25	27
Усього годин		120	14	-	52	54
					106	

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Назви тем		Кількість годин
Змістовний модуль 1		
T.1	Стратегічні завдання реформування: інструменти 4D та 4P в реалізації реформ децентралізації. Зв'язок конституційного, адміністративного та муніципального реформування. Опрацювання категоріально-понятійного апарату та науково-теоретичних засад дисципліни. Визначення стратегічних завдань системного реформування та значення комплексу 4D та 4P в контексті реалізації реформ децентралізації. Особливості сучасного етапу реформування.	2
T.2	Державна влада та державне управління. Система та статус органів та посадових осіб, що забезпечують діяльність ВРУ. Опрацювання категоріально-понятійного апарату: визначення співвідношення понять «публічна влада», «державна влада», «місцева влада», «влада народу», «виконавча влада», «законодавча влада», «судова влада»; понять «орган влади» та «орган державного управління»; понять «гілка влади» та система «стримувань та противаг». Встановлення структурно-функціональної основи системи прямої та представницької демократії. Визначення структурної організації системи державної влади в Україні. Встановлення організаційних засад роботи Верховної Ради України (ВРУ), народних депутатів, державних органів та посадових осіб, що забезпечують діяльність ВРУ. Визначення статусу посадових осіб, організація діяльності органів парламентського контролю.	2

Т.3	Виконавча влада та система органів державного управління. Державна служба в системі державного управління. Опрацювання категоріально-понятійного апарату: визначення понять «державне управління» та «виконавча влада». Встановлення зв'язку статусу органів виконавчої влади з формами правління, територіального устрою, політичним режимом, виборчою системою, станом національної політичної системи. Встановлення системи та структурно-функціональної та політико-правової основи взаємовідносин центральних та територіальних органів виконавчої влади (ЦОВВ). Визначення особливостей розвитку правового статусу держслужбовців та інституту	2
Т.4	Повноваження Президента України в системі державного управління. Державна служба в організації діяльності Президента. Встановлення особливостей розвитку конституційно-правового статусу та повноважень Президента України в системі «виконавчої влади» та управління державною службою. Реконструкція історії організації діяльності Президента як Голови держави та Офісу Президента як спеціалізованої структури в системі забезпечення діяльності Президента. Визначення структурно-функціональної та політико-правової специфіки управління національною безпекою та обороною, деякими питаннями зовнішньополітичних та дипломатичних	2
Т.5	Спеціалізована державна служба. З'ясування особливостей поняття «спеціалізована державна служба» та типології спеціалізованої державної служби. Детальний аналіз діяльності державної служби в центральних органах виконавчої влади зі спеціальним статусом, в системах судоустрою та прокуратури, в системі дипломатичної діяльності.	2
Разом за змістовним модулем 1		10
Змістовний модуль 2		
Т.6	Місьцеве самоврядування: історичний розвиток, теоретичне обґрунтування, моделі. Встановлення особливостей історичного та науково-теоретичного втілення самоврядницької ідеї. З'ясування специфіки теорій муніципального права, їх зв'язку з розвитком теорії «суверенітету» та встановленням типу адміністративно-територіального устрою, розвитком теорії «децентралізації». Визначення специфіки етапів розвитку місцевого самоврядування в країнах Європи та встановлення моделей самоврядування.	2
Т.7	Державно-територіальний устрій України. Територіальні громади як первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Реконструкція історії адміністративно-територіального устрою України. Встановлення завдань державної регіональної політики за Законом України «Про засади державної регіональної політики». З'ясування специфіки поняття «територіальна громада» в Україні. Встановлення порядку об'єднання територіальних громад та форм співробітництва. Визначення специфіки оптимізації системи територіальних громад в Україні в умовах реформи децентралізації. Визначення особливостей розвитку політико-адміністративного статусу території Криму та організації роботи самоврядних структур. Встановлення особливості організації самоврядування в містах зі спеціальним статусом в Україні.	2

Т.8	Порядок формування, правовий статус та компетенція органів місцевого самоврядування в Україні. Встановлення порядку формування та функціонування місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування в Україні. Встановлення специфіки правового статусу депутатів місцевих рад. Визначення порядку формування та функціонування системи виконавчих органів в системі місцевого самоврядування. Встановлення статусу посадових осіб та специфіки служби в системі місцевого самоврядування. З'ясування специфіки демократичного контролю в системі місцевого самоврядування та форм відповідальності посадових осіб органів місцевого самоврядування.	2
Т.9	Матеріально-фінансові основи місцевого самоврядування. З'ясування специфіки матеріально-фінансової основи діяльності місцевого самоврядування. Визначення компетенції рад громад щодо забезпечення захисту майнових інтересів громад. Ознайомлення зі змістом понять «місцеві податки» та «місцеві збори», порядком встановлення місцевих податків та зборів. З'ясування поняття «місцевого бюджету» в системі бюджетної системи України. Визначення форм участі громадськості у контролі за формуванням та виконанням місцевого бюджету. З'ясування форм бюджетування.	2
Т. 10	Органи самоорганізації населення та процедури локальної демократії. Муніципальні асоціації та міжнародні муніципальні союзи. Визначення специфіки правового статусу та стану розвитку органів самоорганізації населення, муніципальних союзів та форм муніципального співробітництва в Україні. З'ясування порядку застосування інститутів локальної демократії. З'ясування значення міжнародної правосуб'єктності органів місцевого самоврядування та їх асоціацій. Аналіз документів Ради Європи та ЄС щодо розвитку муніципального співробітництва.	2
Разом за змістовним модулем 2		10
Усього годин		20

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (не передбачені)

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ (не передбачені)

8. САМОСТІЙНА РОБОТА ТА ІНДЗ

До самостійної роботи відноситься: [1] – підготовка до лекцій, практичних занять; [2] – опрацювання лекційного матеріалу, складання аналітичних схем; [3] – самостійне опрацювання літератури та нормативно-правових актів, джерел; [4] – **індивідуальне навчально-дослідне завдання**: підготовка доповіді; реферату, есе; підготовка презентації, статті (+ **Практичне ІНДЗ**. Див. **Тема 7**);

Назви змістовних модулів і тем Назва теми та основні завдання	годин	
	Інд. р-та	Сам. р-та
Змістовний модуль 1		

<p>Т.1. Стратегічні завдання реформування: інструменти 4D та 4P в реалізації реформ децентралізації. Зв'язок конституційного, адміністративного та муніципального реформування.</p> <p>Ознайомлення з інформацією сайтів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • П'ять кроків реформи децентралізації URL: http://decentralization.gov.ua/5_steps • Реформа децентралізації в світі. URL: http://decentralization.gov.ua/reform • Проект PAUCI. URL: http://www.pauci.org/files/gappb.pdf <p>Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку реформ в системі державного управління та місцевого самоврядування; 2) Аналіз глобальної «Стратегії стійкого розвитку». (UN. Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the GA on 25.09.2015. A/RES/70/1. URL: https://sdgs.un.org/2030agenda); 3) аналіз Програм та Середньострокової стратегії діяльності КМУ; 4) «Міжнародні стандарти щодо впровадження системи демократичного контролю»; 5) «Міжнародні рекомендації та національний досвід щодо впровадження реформ децентралізації»;</p>	4	4
<p>Т.2. Системи організації державної влади та управління. Система та статус державних органів та посадових осіб, що забезпечують діяльність ВРУ.</p> <p>Ознайомлення з інформацією сайтів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Верховна Рада України URL: http://rada.gov.ua/ • Апарат Верховної Ради URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_aparat • Секретаріат Голови ВРУ URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_pidrozdil2?pidid=3 <p>Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Регламент ВРУ щодо організаційних засад роботи народних депутатів України; 2) Система державних органів та посадових осіб, що забезпечують діяльність ВРУ та депутатського корпусу; 3) Статус державних органів та посадових осіб, що забезпечують діяльність ВРУ та депутатського корпусу; 4) Апарат ВРУ: структура, повноваження, статус посадових осіб; 5) Керівництво ВРУ. Секретаріати керівництва ВРУ; 6) Патронатні служби в системі забезпечення діяльності ВРУ; 7) Інститут Уповноваженого з прав людини та громадянина: історія розвитку та статус. 8) Структура Секретаріату Уповноваженого. Регіональні представництва Уповноваженого. 9) Інститут Рахункової Палати: історія розвитку та конституційно-правовий статус; 10) Структура Рахункової палати та її Апарату. Регіональні представництва Уповноваженого.</p>	4	4

<p>Т.3. Поняття виконавчої влади та система органів державного управління. Державна служба в системі державного управління. Опрацюйте інформацією сайтів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Уряд України/ URL: http://www.kmu.gov.ua/ • ЦОВВ URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/ • НАДС. URL: http://www.guds.gov.ua/ <p>Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Співвідношення понять «державне управління» та «виконавча влада»; 2) Система центральних органів виконавчої влади; 3) Система місцевих (територіальних) органів державної виконавчої влади; 4) Особливості порядку призначення та статусу керівників ЦОВВ; 5) Особливості порядку призначення та статусу керівників державної служби в ЦОВВ; 6) Реформа державної служби в країнах Європи : досвід для України; 7) Права, обов'язки державних службовців; 8) Порядок кадрового добору на посади держслужбовців; 9) Порядок кар'єрного росту, атестації та оцінювання держслужбовця; 10) Відповідальність та гарантії діяльності державних</p>	4	4
<p>Т.4. Повноваження Президента України в системі державного управління. Державна служба в організації діяльності президента. Опрацюйте інформацією сайтів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL:https://www.president.gov.ua/ • РНБіО URL:http://www.rnbo.gov.ua/ • Міністерства оборони України. URL: http://www.mil.gov.ua/ <p>Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Конституційно-правовий статус Президента України; 2) Історичний розвиток та статус інституту «Офіс Президента». Правовий статус працівників Офісу Президента; 3) Організація роботи Президента: представництва, уповноважені; 4) Повноваження Президента в системі державного управління обороною та безпекою. 5) Управління національною безпекою. Історія, статус, склад Ради національної безпеки та оборони України (РНБіО). Голова та Секретар РНБіО. Апарат РНБіО; 6) Правовий статус, завдання, склад СБУ. Регіональні органи СБУ : склад та управління; 7) Управління обороною. Військова служба. Повноваження Президента як Верховного Головнокомандувача ЗСУ. Співвідношення між рангами</p>	4	4
<p>Т.5. Спеціалізована державна служба. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір):</p> <p>1) Система органів державного управління зовнішньою політикою України. Повноваження ВРУ, Президента, КМУ, МЗС; 2) Структура МЗС України та його представництва в регіонах. 3) Дипломатичні представництва за кордоном; 4) Державна служба в системі забезпечення діяльності органів управління в зовнішньополітичній сфері; 4) Державна служба в забезпеченні діяльності судової гілки влади; 5) Державна служба в системі ЦОВВ зі спеціальним статусом</p>	4	4
Разом за змістовним модулем 1	20	20
Змістовний модуль 2		

<p>Т.6. Місцеве самоврядування: історичний розвиток, теоретичне обґрунтування, моделі. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Історія теоретичного розвитку ідеї самоврядних одиниць. Теорії місцевого самоврядування в історії розвитку муніципального права; 2) Етапи розвитку місцевого самоврядування в Європі; 3) Моделі місцевого самоврядування: дуалістична, горизонтальна, змішана; 4) Історичні етапи розвитку місцевого самоврядування в Україні.</p>	4	4
<p>Т.7. Державно-територіальний устрій України. Територіальні громади як первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Опрацюйте інформацією сайтів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Міністерство розвитку громад та територій України. URL: https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/rozvytok-mistsevoho • Моніторинг процесу децентралізації. URL: https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring <p>Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Історія розвитку адміністративно-територіального устрою України; 2) Поняття «територіальна громада» в Україні. Класифікація видів територіальних громад; 3) Порядок утворення об'єднаних територіальних громад в Україні; 4) Стан добровільного об'єднання територіальних громад в Україні; 5) Методика визначення спроможності територіальної громади в Україні.</p> <p>ПРАКТИЧНЕ ІНДЗ: Розробка стратегічного плану розвитку для Одеського регіону та інших регіонів півдня України Мета: Здобувачеві необхідно розробити комплексний стратегічний план розвитку, який враховує унікальні соціальні, економічні, культурні та географічні особливості Одеського та інших південних регіонів України. План повинен включати пропозиції щодо поліпшення місцевого самоврядування, розвитку інфраструктури, туризму, промисловості та збереження культурної спадщини. Задачі: 1) Аналіз поточного стану: Вивчення існуючих даних про соціально-економічний розвиток регіону, його проблеми та можливості; 2) Визначення пріоритетів розвитку: Визначення ключових сфер, які потребують розвитку або підтримки (наприклад, туризм, інфраструктура, освіта, збереження історичної спадщини); 3) Розробка стратегій та ініціатив: Пропозиції конкретних проектів або програм, які можуть сприяти розвитку регіону; 4) Створення механізмів взаємодії: Визначення способів залучення громадськості, місцевого бізнесу та урядових структур до реалізації стратегічного плану; 5) Оцінка впливу: Розробка критеріїв та методів оцінки ефективності запропонованих ініціатив. Очікуваний результат: Здобувачі мають представити детальний письмовий звіт та презентацію стратегічного плану, що включає всі елементи завдання, демонструючи глибоке розуміння специфіки регіону та компетенції у сфері державного управління та місцевого самоврядування.</p>	4	4

<p>Т.8. Порядок формування, правовий статус та компетенція органів місцевого самоврядування в Україні. Опрацюйте інформацією сайтів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Місцевої ради (місто на вибір) • Обласної ради (область на вибір) <p>Пригадайте норми Виборчого кодексу (щодо порядку місцевих виборів) Підготуйте доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Порядок формування, правовий статус, компетенція представницьких органів місцевого самоврядування. Повноваження місцевих рад; 2) Статус депутатів місцевих рад. Форми роботи, звітність, відповідальність депутатів місцевих рад; 3) Виконавчі органи в системі місцевого самоврядування; 4) Посадові особи в системі місцевого самоврядування. Повноваження голови громади; 5) Інститут старост.</p>	4	4
<p>Т.9. Матеріально-фінансові основи місцевого самоврядування. Ознайомтеся з матеріалами презентацій:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Гринчук Н. Бюджетний процес на місцевому рівні в Україні: правове регулювання, повноваження місцевої влади, участь громадськості / PAUCI URL :http://www.pauci.org/files/bpnr.pdf • Партиципаторний бюджет / Презентація в проєкті PAUCI: URL: http://www.pauci.org/files/SeminarCityCouncilsPresentation.pdf <p>Підготуйте доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Компетенції органів місцевого самоврядування щодо забезпечення матеріально-фінансової спроможності громад; 2) Виключна компетенція рад базових громад щодо забезпечення захисту майнових інтересів громад; 3) Місцеві «податки» та «місцеві збори» за Податковим кодексом України; 4) Поняття «місцевого бюджету» в системі бюджетної системи України. Бюджетний процес на місцевому рівні. 5) Механізми бюджетного вирівнювання; 6) Бюжети участі.</p>	4	4
<p>Т.10. Органи самоорганізації населення та процедури локальної демократії. Муніципальні асоціації та міжнародні муніципальні союзи. Підготуйте доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Практики впровадження інститутів місцевої локальної демократії в Україні; 2) Форми міжмуніципального співробітництва; 3) Рекомендації Ради Європи та ЄС щодо розвитку міжмуніципального співробітництва.</p>	4	4
Разом за змістовним модулем 2	20	20
Усього годин	40	40
	80	

9.МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- **Словесні та наочні методи навчання** (демонстрація презентацій, створення схематичних зображень, робота із веб-сайтами органів влади та управління, організацій)
- **Практичні** (тестові вправи; опрацювання матеріалу шляхом підготовки презентації; аналіз практичних ситуацій (аналітичні розробки))
- **Інтерактивні** методи навчання (використовуються під час лекційних, практичних занять)
- **Колективне та індивідуальне опрацювання завдань** (колективне обговорення з використанням дискурсивних практик, виконання ІНДЗ, презентація виконаних ІНДЗ та результатів самостійної роботи)

10. ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ (в т. ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Навчальна дисципліна передбачає читання лекції, опрацювання нормативних актів, робота з сайтами офіційних інтернет-представництв органів влади та управління, навчальною та спеціальною літературою, індивідуальні консультації.

Засоби діагностики якості вищої освіти включають в себе поточний, періодичний та підсумковий контроль.

Поточний контроль:

– усний контроль: індивідуальне і фронтальне опитування, бесіда, захист рефератів, доповідь, оцінювання доповідей;

– письмовий контроль: оцінювання якості виконання самостійної роботи за темами;

Періодичний контроль:

– тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовими модулями (тестування).

Підсумковий контроль: залік.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів вищої освіти в обговоренні проблемних питань	від 0 до 5
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем, підготовка доповідей та демонстрація презентації	від 0 до 5
Періодичний контроль:	
Контрольна робота за змістовими модулями у формі тестування	від 0 до 20

Вид роботи	Бали	Критерії оцінювання
Опитування на занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	0 балів	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час відповідей на запитання; показує пасивну роботу на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел; показує невміння публічно представляти матеріал.
	2 бали	Здобувач бере активну участь у практичному занятті; бере активну участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; здатний публічно представити матеріал.
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем; доповідь та демонстрація презентації	0 балів	Не зараховуються реферати (доповіді) та презентації, які виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.
	2 бал	Доповідь та презентація виконані самостійно, проте не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки (або вони взагалі відсутні), тема не розкрита, робота не відповідає вимогам.
	3 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно здобувач пояснює матеріал впевнено і за допомогою викладача виправляється,

		змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані загальні висновки, тема загалом розкрита із незначними прогалинами.
	4 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам, опрацьована актуальність теми із зазначенням невирішених раніше аспектів, теоретичний аналіз достатній, здобувач без допомоги викладача пояснює матеріал, висновки самостійні, тема розкрита.
	5 балів	Доповідь та презентація виконані самостійно, актуальність розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач вільно презентує матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку - самостійні ґрунтовні судження, містить посилання на актуальні джерела, які відповідно оформлені.
Контрольна робота	0 балів	Відповідь на запитання неправильна.
	20 балів	В контрольній роботі за кожним змістовним модулем

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90 – 100	A	Зараховано
85 – 89	B	
75 – 84	C	
70 – 74	D	
60 – 69	E	
35 – 59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ

	Поточний та періодичний контроль										Підсум-й контроль	Сума балів
	Змістовний модуль 1					Змістовний модуль 2						
Теми	T.1	T 2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		залік
Практичні	5	5	5	5	10	5	5	10	5	5	60	
Контр. роботи	20 балів					20 балів					40	
	50					50					100	100

12. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Державне управління та місцеве самоврядування [Електронний ресурс] : електронні методичні рекомендації до практичних занять здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти / уклад. Ю. В. Узун. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2023. – 64 с. – 1,2 МБ.
- Робоча програма; Силабус;
- Мультимедійні презентації.
- Google-class. Google-test.

13. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Контрольні питання за змістовним модулем 1

1. Нормативно-правове забезпечення комплексу реформ в Україні.
2. Адміністративна реформа в Україні: завдання, результати.
3. Конституційне реформування в Україні: історичні етапи, завдання, результати.
4. Система державних органів та статус посадових осіб, що забезпечують діяльність Верховної Ради України та депутатського корпусу.
5. Особливості статусу депутата Верховної Ради та його повноваження.
6. Апарат Верховної Ради України: структура, повноваження, статус посадових осіб.
7. Керівництво Верховної Ради України. Секретаріати керівництва Верховної Ради України.
8. Патронатні служби в системі забезпечення діяльності Верховної Ради.
9. Інститут Уповноваженого з прав людини та громадянина в Україні: статус, порядок формування, структура секретаріату, статус посадових осіб.
10. Інститут Рахункової палати в Україні: статус, порядок формування, структура апарату, статус посадових осіб. Регіональні представництва Уповноваженого.
11. Система ЦОВВ. Особливості порядку призначення та статусу керівників ЦОВВ та особливості порядку призначення та статусу керівників державної служби в ЦОВВ.
12. КМУ: конституційно-правовий статус, порядок формування, кадровий склад.
13. Система місцевих органів державної виконавчої влади.
14. Державна служба в системі державного управління.
15. Права, правообмеження, обов'язки державних службовців
16. Порядок кадрового добору на посади державних службовців.
17. Порядок конкурсного відбору, атестації, оцінювання державного службовця.
18. Порядок кар'єрного росту державного службовця.
19. Відповідальність державних службовців.
20. Гарантії та пільги в системі державної служби;
21. НАДС в системі управління державною службою.
22. Повноваження Президента України в системі державного управління
23. Державна служба в організації діяльності Президента України.
24. Управління національною безпекою України.
25. Управління національною та територіальною обороною України.
26. Судоустрій та статус суддів. Посадові особи в системі судоустрою.
27. Державна служба в системі правосуддя. Статус та повноваження ДСАУ.
28. Прокуратура в системі державного управління. Державні службовці в системі прокуратури.
29. Спеціалізована державна служба. Поняття, функції, особливості.
30. Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом.
31. Система органів державного управління зовнішньою політикою. Управління закордонними справами. Дипломатична служба України.
32. Адміністративно-правові режими на окремих територіях.
33. Права громадян у державному управлінні.

Контрольні питання за змістовним модулем 2

1. Історія становлення місцевого самоврядування: світовий та вітчизняний досвід.
2. Теорії та моделі місцевого самоврядування.
3. Загальні засади та принципи діяльності системи місцевого самоврядування в Україні.
4. Реформа децентралізації в Україні: нормативно-правове забезпечення, цілі та результати.
5. Історія розвитку адміністративно-територіального устрою України.
6. Міністерство розвитку громад та територій України: структура, завдання.
7. Стратегія регіонального розвитку України.
8. Історична еволюція статусу Криму. Статус АРК та організація роботи її владних структур.

9. Форми та інститути самоврядування кримськотатарського народу
10. Поняття «територіальна громада» в Україні. Класифікація територіальних громад.
11. Порядок та стан добровільного об'єднання територіальних громад в Україні.
12. Методика визначення спроможності територіальної громади в Україні.
13. Співробітництво територіальних громад в Україні.
14. Порядок формування, правовий статус та компетенція представницьких органів місцевого самоврядування в Україні.
15. Повноваження місцевих рад.
16. Статус, форми роботи, звітність та відповідальність депутатів місцевих рад. Процедура відклику депутатів місцевих рад.
17. Виконавчі органи в системі місцевого самоврядування: система та порядок формування.
18. Посадові особи в системі місцевого самоврядування.
19. Особливості устрою системи місцевого самоврядування в містах Києві, Севастополі.
20. Особливості статусу голів територіальних громад у містах Київ та Севастополь.
21. Повноваження голови територіальної громади.
22. Інститут старост в системі самоврядування України.
23. Власні, виключні повноваження органів місцевого самоврядування.
24. Порядок та процедури державного контролю щодо виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень.
25. Норматичні акти органів місцевого самоврядування. Порядок підготовки, введення в дію, призупинення дії рішення виконкому, його скасування.
26. Державний контроль щодо відповідності діяльності місцевих рад та їх виконавчих органів Конституції України.
27. Демократичний контроль з боку відповідних рад за діяльністю голів, виконкомів та рад.
28. Матеріально-фінансові основи місцевого самоврядування. Бюджетний процес на місцевому рівні в Україні: правове регулювання, повноваження місцевої влади.
29. Правовий статус, повноваження та функціональні особливості органів самоорганізації населення. Сучасний стан створення та діяльності органів самоорганізації населення.
30. Процедури місцевої прямої демократії.
31. Муніципальні союзи в політичній системі України. Асоціація міст України та її міжнародний досвід співробітництва.
32. Міжнародні та Європейські нормативно-правові документи щодо стандартів місцевого самоврядування та розвитку децентралізації.
33. Історія транскордонного співробітництва. Єврорегіони в історії територіального розвитку Європи та України. Міжнародні програми та програми ЄС і країн ЄС щодо підтримки регіонального розвитку в Україні.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА

Підручники

- Державна служба: навч. посібник / за ред.. С.М. Серьогіна. Д. І. Дзвінчука. Івано-Франківськ, 2012. 542 с.
- Дзюндзюк В. Б., Мельтюхова Н. М., Фоміцька Н. В. Публічне адміністрування в Україні: навч. посіб. Харків: Магістр, 2011. 305 с.
- Інституціоналізація публічного управління в Україні: наук.-аналіт. доп. / за заг. ред. М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ: НАДУ, 2019. 210 с.
- Кучабський О. Г. Адміністративно-територіальна організація України: теорія, методологія, механізми становлення : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. 316 с.
- Линдюк О. А. Теорія та практика модернізації державної служби України в умовах глобалізації: монографія. Київ: НАДУ, 2016. 304 с.

- Лукша О.В., Федів І. О. Місцеве самоврядування в Україні. Посібник-порадник для депутатів місцевих ра. К., 2010. URL: http://dunrada.com.ua/files/Misceve_samovryadyvanya.pdf
- Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення /авт. кол.; за ред. В. С. Куйбіди. Київ: НАДУ, 2018. 180 с.
- Телешун С. О., Ситник С. В., Рейтерович І. В. Межсекторальні взаємодії як основа публічного управління: навч. посіб. Київ: НАДУ, 2018. 224 с
- Телешун С. О., Ситник С. В., Рейтерович І. В. Публічна політика та суспільні зміни в Україні в контексті євроінтеграції: монографія. Київ: НАДУ, 2017. 248 с.
- Тетарчук І. В. Муніципальне право України; Навчальний посібник. К: ЦУЛ, 2020. 206 с.
- Чернов С., Воронкова В. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія. Запоріжжя: ЗДІА, 2017. 602 с.
- Монографії та статті*
- Адамик В., Мельник А. Регіональна політика ЄС та України в умовах поглиблення суперечностей глобалізації. *Журнал європейської економіки*. 2013. Т. 12, № 1. С. 57 – 78.
- Амосов О., Гавкалова Н. Моделі публічного адміністрування (архетипова парадигма). *Публічне управління: теорія і практика: зб. наук. пр. Асоціації докторів наук з державного управління*. Спеціальний випуск. 2013.
- Андріїв Б. Є. Новий муніципалізм: глобальна «політика на основі місця». *Politicus*. 2022. №5. С.93-104. URL: http://politicus.od.ua/5_2022/14.pdf
- Андріїв Б. Є. Міжмуніципальне співробітництво в умовах впровадження стратегії поліцентричного врядування. *Регіональні студії*. 2022. № 31. С. 27-33.
- Бадло В.А. Аналіз взаємодії Президента України з Кабінетом Міністрів України: загально-правовий аспект. Матеріали наукової конференції. Київ, 17 січня 2014 р. С. 330-332. URL: <http://www.philosophy.univ.kiev.ua/uploads/editor/Files/Konferencii.pdf>
- Базарна О. В. Поняття, суть, природа публічного управління та державногоуправління. *Вісн. Східноукр. нац. ун-ту ім. Володимира Даля: зб. наук. пр.* 2012. № 1, ч. 2. С. 59 – 64.
- Бальцій Ю.Ю. Основні моделі місцевого самоврядування в місцях України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. С. 187-196. URL: <http://apdp.in.ua/v61/25.pdf>
- Бальцій Ю.Ю. Основні моделі місцевого самоврядування в місцях України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011 С. 187-196.
- Бережний В. О. Напрями реформування системи публічного управління в Україні. *Економіка та держава*. 2014. № 6. С. 161 – 164.
- Ботвінов Р. Спеціалізована державна служба: ідентифікація поняття. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип.2(29). С. 130-136.
- Гомоляко О. Формування публічної політики: теоретико-методологічні аспекти. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 4 (39). С. 22 – 26.
- Гончарова А.О. Дипломатична служба як вид державної служби України. *Актуальні проблеми державного управління. Збірник наук. праць Харківського регіонального інституту державного управління*. 2011. №1 (39). URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2011-1/doc/5/04.pdf>
- Гончарук Н. Т., Прудіус Л. В. Модернізація державної служби та управління людськими ресурсами в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т.6 (1-2). С. 42–51.
- Ковбасюк Ю. В., Семенченко А. І., Сурмін Ю. П. Інституційне забезпечення кадрової політики у публічному управлінні: місія, роль та місце Національної академії державногоуправління при Президентові України: наук. доп. Київ: НАДУ, 2015. 160 с.
- Коч С. В. Транскордоння: простір соціального порядку і політичної дії: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 357 с.

- Куйбіда В. С. Проблеми та напрями результативного проведення реформ місцевого самоврядування. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління*. 2018. № 4. С. 5 – 13.
- Лациба М.В., Хмара О., Орловський О. Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади: крок за кроком; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. К.: Україна, 2010. 55 с.
- Литвинова Л. В. Соціально-психологічний вимір побудови комунікацій державних службовців з громадськістю. *Державне управління: теорія та практика*. 2013. №1. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2013_1_24.
- Малий І. Й. Генеза публічного управління і адміністрування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 24. С. 17 – 21.
- Малкіна Г.М. Інститут політичної відповідальності Президента України // Матеріали наукової конференції. Київ, 17 січня 2014 р. С. 69-73. URL: <http://www.philosophy.univ.kiev.ua/uploads/editor/Files/Konferencii.pdf>
- Селіванов С. В., Обушна Н. І., Хаджирадєва С. К. Розвиток кадрового потенціалу державної служби в Україні в умовах реформ: проблеми теорії та практики: монографія. Київ: Каравелла, 2019. 293 с.
- Узун Ю. В. Привласнення простору: організація взаємодії в складних політичних системах: монографія. Одеса: Фенікс, 2021. 378 с.
- Узун Ю. В. Процес децентралізації в Україні: внутрішні та зовнішні форми співробітництва. *Регіональна політика: історичні витоки, законодавче регулювання та практична реалізація* [зб. наук. праць]. Київ. Нац. ун-т будівн. та архіт. та ін. Київ – Тернопіль: Астон, 2016. Ч. I. С. 177 – 183.
- Узун Ю. В. Децентралізація: критерії оцінювання регіональної політики та результати в Україні. *Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика*: [зб. наук. праць]. Вип IV. Київ «Економічна думка», 2018. Ч. 1. С. 237 – 250. (співавтор Коч С. В.)
- Узун Ю. В. Модерні територіальні системи VS транскордонна регіоналізація в Європі *Регіональна політика: політико-правові засади, урбаністика, просторове планування, архітектура*: [зб. наук. праць]. Вип V. Київ «Економічна думка», 2019. Ч. 1. С. 179 – 186. (співавтор Коч С. В.)
- Узун Ю. В. Політико-правові засади регіональної політики та їх вплив на процес децентралізації в Україні. *Регіональна політика: законодавче регулювання та практична реалізація*. Київ – Тернопіль: Астон, 2015. С. 199 – 206.
- Узун Ю. В. Результати реформи децентралізації на прикладі ситуації в регіонах Південно-Західного прикордоння України. *Просторове планування: містопланування, архітектура, політичні та соціокультурні засади*. Зб. Наук. пр. Вип. 1. В 2-х ч. Київ-Тернопіль: «Бескиди», 2020. Ч. 1. С. 150 – 171. (співавтор Коч С. В.)

Нормативно-правові акти

- Адміністративно-територіальний устрій: електронний довідник. *Верховна Рада України*. URL: <http://static.rada.gov.ua/zakon/new/NEWSAIT/ADM/zmist.html> (дата звернення 14.01.2021).
- Виборчий кодекс: № 396-IX від 19.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення 21.02.2021).
- Державна Стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014. №385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п#Text> (дата звернення 23.02.2021).
- Децентралізація влади і реформи місцевого самоврядування / Концепція реформування 2014 р. URL: <http://minregion.gov.ua/news/announces/decentralizaciya-vladi-i-reforma-miscevogo-samovryaduvannya--ch-i-437806/>

- Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення виборчого законодавства: Закон України № 805-IX від 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-20#Text> (дата звернення 25.02.2021).
- Про внесення змін до деяких законів України щодо визнання територій та адміністративних центрів територіальних громад: Закон України №562-IX від 16.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/562-IX#Text> (дата звернення 17.02.2021).
- Про всеукраїнський референдум: Закон України № 1135-IX від 26.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text> (дата звернення 22.02.2021).
- Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України № 1706-VII від 20.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
- Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021 – 2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 408. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-п#Text> Проект внесення змін до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні № 280/97-ВР від 21.05.1997: текст Законопроекту від 08.04.2021. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4535&skl=10 Про ратифікацію Угоди про фінансування Дунайської транснаціональної програми (Interreg V-B Danube - CCI 2014TC16M6TN001): Закон України № 2554-VIII від 18.03.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2554-19#Text>
- Про транскордонне співробітництво: Закон України № 1861-IV від 24.06.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text>
- Про утворення та ліквідацію районів: Закон України № 807-IX від 17.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>
- Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування окремих питань діяльності та організації органів державної влади, органів місцевого самоврядування у зв'язку з утворенням (ліквідацією) районів №3651 від 15.06.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69133 (дата звернення 11.06.2020).
- Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади/ Постанова КМУ від 05.11.2008 № 976 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF>
- Законодавство України. Офіційний портал ВРУ. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/>

ДОДАТКОВА

- Аналіз доступних ресурсів ЄС для підтримки реформ в Україні. Міжнародний фонд відродження. URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/icps_eu_funds.pdf (дата звернення 09.01.2022).
- Відкрите звернення. (2020). Відкрите звернення Президенту України В.О.Зеленському, ... сільських, селищних, міських голів, старост, депутатів місцевих рад та громадських активістів щодо недопустимості запровадження партійної виборчої системи на рівні сільських/селищних рад та рад малих міст з кількістю виборців менше 50000. URL: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdnozgvNh45M9n71kL437M4HdgqzYMGcRCuVyRCbvlsBMT9mg/viewform?fbclid=IwAR0D8InHrdux9YkjiLN3K_a_sL6rOKt1U2QRmcM4WxiKe9_rlnU1BXrteRE
- Врублевський О. Про законодавчі новели щодо членства старост у виконавчому комітеті. *Експертна думка. Урядовий портал «Децентралізація та влада», 3.07.2020.* URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12594>
- Гринчук Н. Бюджетний процес на місцевому рівні в Україні: правове регулювання, повноваження місцевої влади, участь громадськості / PAUCI URL :<http://www.pauci.org/files/bpnr.pdf>

- Губань Р. Історія становлення сучасного АТУ України. *Юридичний журнал*. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3159>
- Губань Р. Розвиток законотворчого процесу правового регулювання Адміністративно-територіального устрою України. 2014. Вип.1 (4). С. 14-29.
- Гурін Д. Про новий законопроект «Про місцеве самоврядування». *Національний проект Децентралізація*. 09.03.2021. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13337> (дата звернення 05.02.2021).
- Децентралізація по-французьки. *Інститут громадянського суспільства*. 27.12.2011. URL: <https://www.csi.org.ua/publications/detsentralizatsiya-po-frantsuzky1-chy-mo/> (дата звернення 14.02.2021).
- Загальний огляд стану місцевої демократії в Україні/ Офіційний сайт Координаційної Ради з питань розвитку громадянського суспільства при Президентові України URL: <http://civil-rada.in.ua/?p=2083>
- Зелінський С. Е. Теоретико-методологічні засади комплексного оцінювання державних службовців та їх службової діяльності в Україні: автореф. дис. ... д-ра наукдерж. упр.: 25.00.03. Київ, 2019. 36 с.9.
- Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи. Міністерство закордонних справ України. 25.10.2019. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/rada-yevropi/kongres-miscevih-i-regionalnih-vlad-radi-yevropi> (дата звернення 08.02.2021).
- Консультації з громадськістю / Офіційний сайт Одеської обласної державної адміністрації. URL: <http://uvp.odessa.gov.ua/uvp-konsultac-z-gromadskstyu/>
- Мінрегіон оприлюднив проекти кордонів майбутніх районів України. *Національний проект Децентралізація*. 05.06.2020. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12513> (дата звернення 28.03.2021).
- Місцеві ініціативи: участь громади в усуненні перешкод/ Проект громадської організації «ПРАВО» та виконкому Хмельницької міської ради. Інформаційний бюлетень URL:: <http://pravo-hm.org.ua/files/16032010/Buleten.pdf>
- Моніторинг процесу децентралізації. *Національний проект Децентралізація*. URL: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring> (дата звернення 14.02.2021).
- Нові райони: карти + склад. *Національний проект Децентралізація*. 17.07.2020. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12639> (дата звернення 17.03.2021).
- Партизація місцевих виборів: голови та депутати громад звернулися до керівництва країни. *Національний проект Децентралізація*. 06.07.2020. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12597> (дата звернення 12.02.2021).
- Партиципаторний бюджет / Презентація в проекті PAUCI: URL: <http://www.pauci.org/files/SeminarCityCouncilsPresentation.pdf>
- Підтримаємо локальну філантропію / Школа громад / URL:<http://ednannia.ua/our-programs-and-activities/pidtrymuemo-lokalnu-filantropiiu>
- Проведення громадської експертизи діяльності органів місцевого самоврядування/ Матеріали Координаційної Ради з питань розвитку громадянського суспільства при Президентові України / Офіційний сайт Координаційної Ради з питань розвитку громадянського суспільства при Президентові України. URL: <http://civil-rada.in.ua/?p=2075>
- Рубцов В. Становлення місцевого самоврядування в Україні в східноєвропейському контексті: 90-ті рр. XX ст. URL : www.politexpert.in.ua/readarticle.php?article_id=172.

Інформаційні інтернет-ресурси

- Законодавство України. Офіційний портал ВРУ. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/>
- Верховна Рада України. URL: <http://rada.gov.ua/>
- Апарат Верховної Ради URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_aparat
- Секретаріат Голови ВРУ URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_pidrozdil2?pidid=3

Офіційний сайт Уповноваженого з захисту прав людини в Україні: URL:
<http://www.ombudsman.gov.ua/>

Уряд України/ URL: <http://www.kmu.gov.ua/>

ЦОБВ. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/>

НАДС. URL: <http://www.guds.gov.ua/>

Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL:<https://www.president.gov.ua/>

РНБіО. URL:<http://www.rnbo.gov.ua/>

Міністерство розвитку громад та територій України. URL:
<https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/reyestr/>

П'ять кроків реформи децентралізації URL: http://decentralization.gov.ua/5_steps

Реформа децентралізації в світі. URL: <http://decentralization.gov.ua/reform>

11 кроків утворення об'єднаної територіальної громади. URL:
<http://decentralization.gov.ua/infographics/item/id/43>

Реєстр договорів про співробітництво територіальних громад. URL:
<https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/reyestr/>